

Mislec, ki daje vsej duševnosti francoske klasične dobe svoj žig, je Descartes, ki se bori za sigurno umstveno urejenost. Descartes-ov duh govori tudi iz Rousseaujevega *Contrat social* in Corneille-ovih dram. Kakor se Descartes klanja onemu Bogu, katerega si je ustvaril sam iz ideje popolnosti, tako se francoska dramatika klanja takemu Aristotelu, kakršnega si je sama ustvarila. Tudi boginja uma je Descartes-ova tvorba in v svoji premosti občna francoska umnost. Ta Descartes-ov um in sploh francoski um pa ni hladen in miren, kakor se splošno misli, nego strasten in vroč, ker je vedno ogrožen od afektov. Resnično, dobro in lepo je za Descartes-a samo to, kar um spozna za pristno; to mora volja zahtevati in tudi izsiliti, če se afekti protivijo. To je bistvena lastnost Descartes-ovega racionalizma in sploh francoske duševnosti te dobe, obenem pa tudi bolj ali manj vse francoske duševnosti sploh.

Pri taki duševnosti je razumljivo, da se je v tej dobi razvila ravno dramatika, saj za zgolj čuvstveno liriko in mirno epiko v njej ni mesta. Zato so Corneille-ove komedije brez komike prav za prav meščanske drame, v katerih riše boj svobodne volje za njeno neodvisnost, njegovi junaki postajajo vedno bolj sužnji svoje volje in fanatičnega razuma, zastopniki ideje — največkrat državne —, dà, ideja sama, vendar niso brez človečnosti in nosijo v sebi Descartes-ovo stremljenje. Ker je ta boj popolnoma notranje narave, zato je zanj enotnost dejanja, kraja in časa nekaj naravnega in primernega, ne pa izumetničenega. Corneille na svojem vrhuncu ne pozna ljubezni kot strasti, ampak razum jo, če je ne more upravičiti, premaga, kar je nam nekaj tujega, ni pa še zato nič hladnega, nepristnega, precioznega ali zgolj galantnega.

Dočim nam je Corneille tuj, se nam zdi Molière bližji, kot nam je v resnici, kajti tudi on ni brezčasni Evropec, kot se često smatra, ampak bližji Descartes-u in Corneille-u, kot se navadno misli, in je bolj tragikomik kot komik. Molière smeši svoje slabotne junake zato tako kruto, ker so nedescartes-ski in nedržavni.

Razmeroma najbližji nam je Racine, toda očita se mu, da je pregladek, vendar strasti njegovih junakov in junakinj zaradi te gladkosti verzov in jezika niso površne, ampak dušene in zaradi tega še bolj stopnjevane, predačajo se jim pa z nekim samega sebe mučecim ugodjem, vendar so si svojega stanja descartovski jasno svesti.

Tudi napram francoskim prosvetljencem je očitek hladnosti, ki se stalno ponavlja, skrajno krivičen, kajti v aktivnosti te dobe tiči mnogo — res sicer racionaliziranega, a zato nič manj krepkega — čuvstva, kajti v nauku o samostojnosti človeškega razuma in o človeškem napredku je več upanja in vere kot miselnosti. Voltaire-jeve tendenčne drame bi bile samo tedaj neumetniške, če bi bila njih oblika inadekvatna, kar pa ni, ali osebe brez življenja, kar pa kljub 15. kosu Hamburške dramaturgije niso, vsaj v najuspelejših delih, na pr. v *Zaïri*, ne in umetnika moramo soditi, če hočemo biti pravični, po njegovih najboljših, ne pa po njegovih najslabših umotvorih.

Glavna ovira za pravilno umevanje in pravično ocenitev francoske klasike ter francoske duševnosti sploh je torej nerazpoloženje sedanje dobe napram vsakemu racionalizmu, ki ga smatramo za nekaj hladnega, kar pa francoski racionalizem, pa tudi sploh francoska duševnost nista, dasi tiči v njej močna racionalistična komponenta, ki otežuje naši neracionalistični dobi pravilno razumevanje in pravično oceno ene in druge.

M a k s R o b i č.

Kettejevo pismo deset dni pred smrtjo (16. IV. 1899). Dvoje literarnozgodovinskih zanimivosti vsebuje to pismo: pisal ga je Jos. Mur n po Kettejevem naročilu in je Kette le sopodpisan, drugič pa kaže pismo, kako polno upanje

v življenje je tlelo v Ketteju — še deset dni pred smrtjo († 26. IV. 1899). Po Murnovih besedah «on ne more zdaj za enkrat (!) sam na Dunaj. Ovira ga na tem še bolezen...» Ali je Murn postavil besede tako samo bolj v tolažbo prijatelju kakor pa v resničnem lastnem prepričanju? Gotovo je prečital Ketteju pismo tudi naglas, preden sta ga oba podpisala. In ko sta tudi slišala in videla zapisano, kar sta želela, sta upala resnično...

Pismo hrani sodni svetnik Jurij Gregorc, predstojnik sodišča v Kranju in je naslovljeno nanj, ki je študiral takrat prvo leto jus na Dunaju. Bila sta si s Kettejem sošolca v VII. in VIII. šoli na novomeški gimnaziji in skupaj maturirala (1898). Kakor je znano, je moral po maturi Kette k vojakom v Trst, odkoder se je vrnil superarbitriran po 6 mesecih (1. aprila 1899) v Ljubljano v cukrarno. Namenil se je študirati jus in tako se obrača na svojega bivšega sošolca, da ga vpiše za letni semester na juridično fakulteto. A sam preslab za pisanje je naprosil Murna, da je napisal naslednje vrstice:

Blagorodni gospod!

Ljubljana, [brez datuma]

V imenu Kettejevem Vas prosim, če ga inskribirate na juridično fakulteto, ker on ne more zdaj za enkrat sam na Dunaj. Ovira ga na tem še bolezen, ki si jo je nakopal pri vojaki, od katerih je vzpričo nje odrešen za vse večne čase. Denar za inskripcijo, imatrikulacijo, index etc., poleg fotografije dobite doposlan, brž ko imamo zagotovilo od Vas, da ste pripravljeni ugoditi naši prošnji. Za slučaj kakih sitnostij na dekanatu priloženo bo tudi zdravniško spričevalo.

Z velespoštovanjem

Jos. Murn
Dragotin Kette

Na ovitku naslov: Blagorodni gospod

Jurij Gregorc,
IX. Porzellangasse 30
(Studentenheim)

Dunaj

pošt. pečat:

Laibach

16

4

1 N M

99

Ljubljana

Pismo samo nima datuma, jasno pa se vidi na poštnem pečatu na ovitku. Pismo obsega le prvo stran male osmerke. Iz raztrganih črk Kettejevega podpisa se razodeva podoba do smrti izmučenega bolnika. Zanimiva je tudi poteza, ki kaže tako tesno prijateljstvo in čut skupnosti obeh v besedah: «... brž ko imamo (!) zagotovilo, da ste pripravljeni ugoditi naši (!) prošnji...»

Jurist Gregorc mu je tedaj odgovoril, naj le pošlje fotografijo za indeks, a mesto te je prejel smrtno oznanilo o Kettejevi smrti. Ivan Kolar.

Góngora in baročna lirika. — Na Iberskem polotoku so letos obhajali tristoletnico Góngorove smrti. Vpliv nadarjenega moža je trajal malone dve stoletji, vendar bolj na kvar nego na korist leposlovju. Sodobniki baroka so